

Jozef Banáš

JSEM BAŤA, dokážu TO!

Inspirativní příběh geniálního motivátora

MOTTO:

Takového osudu se zachtělo mé vůli.

– Friedrich Nietzsche

MOTTO:

Nedá se to, dokud to někdo nedokáže.

– Nelson Mandela

Obsah

PŘEDMLUVA JÁN HOLČÍK: Bařova morálka v podnikání	1
1. KAPITOLA: Poslední doba	1
2. KAPITOLA: 5:56	1
3. KAPITOLA: Jednou ty lidi obuji	1
4. KAPITOLA: Jak raãte, pane Bařo	1
5. KAPITOLA: Vytrvej a vyhrajesh	1
6. KAPITOLA: Sloužit ãlověku, zalíbit se Bohu	1
7. KAPITOLA: Vrátím ti to i s úroky	1
8. KAPITOLA: Z tebe jednou něco bude	1
9. KAPITOLA: Pouãení z budoucnosti	1
10. KAPITOLA: Překonej sebe, překonáš osud	1
11. KAPITOLA: Jobovy zvěsti	1
12. KAPITOLA: Bařa nastupuje	1
13. KAPITOLA: První láska	1
14. KAPITOLA: Špatná předtucha	1
15. KAPITOLA: Ježíš šetřil, Mojžíš investoval	1
16. KAPITOLA: Americký přerod	1
17. KAPITOLA: Mlãení	1
18. KAPITOLA: Musíte mi věřit!	1
19. KAPITOLA: Bud' vůle Tvá	1
20. KAPITOLA: Morová rána	1
21. KAPITOLA: Útěk	1
22. KAPITOLA: Jako Beethoven	1
23. KAPITOLA: Jediný odvážný je většina	1
24. KAPITOLA: Rozum bere, srdce dává	1
25. KAPITOLA: Risk je zisk	1
26. KAPITOLA: Dotek lásky	1

27. KAPITOLA: Nikdy se nevzdávej!	1
28. KAPITOLA: Senzace	1
29. KAPITOLA: Vyvaruj se malých	1
30. KAPITOLA: Z Vídně do Zlína	1
31. KAPITOLA: Oblíbenec Boha	1
32. KAPITOLA: Každému podle jeho víry	1
33. KAPITOLA: 84 600 sekund	1
34. KAPITOLA: Válečné dítě	1
35. KAPITOLA: Boj o život	1
36. KAPITOLA: Severní vítr	1
37. KAPITOLA: Radost v pekle	1
38. KAPITOLA: Nit života se trhá	1
39. KAPITOLA: Závan smrti	1
40. KAPITOLA: Vypadněte!	1
41. KAPITOLA: Jsem Baťa, dokážu to!	1
42. KAPITOLA: Vzkříšený národ	1
43. KAPITOLA: Měj rád, co děláš	1
44. KAPITOLA: Velké cíle, velcí lidé	1
45. KAPITOLA: Sebevědomý stát	1
46. KAPITOLA: Já pojedou expresem!	1
47. KAPITOLA: Jestliže osud rozhodne, dostane mě	1
48. KAPITOLA: Budeme nejlepší!	1
49. KAPITOLA: Čest práci!	1
50. KAPITOLA: Služba veřejnosti	1
51. KAPITOLA: Ne JÁ, ale MY	1
52. KAPITOLA: Zámožnost je povinnost	1
53. KAPITOLA: Lev nepotřebuje společníka	1
54. KAPITOLA: Cesta do pekla	1
55. KAPITOLA: Nebát se a nekrást	1
56. KAPITOLA: Ne moc, ale pomoc	1
57. KAPITOLA: Nejprve lidé, pak peníze	1
58. KAPITOLA: Mravní krize	1
59. KAPITOLA: Chléb každodenní	1
60. KAPITOLA: Myslete ve velkém!	1
61. KAPITOLA: Záhadné tragédie	1
62. KAPITOLA: Co dáš, to se ti vrátí	1
63. KAPITOLA: Sloužit i po smrti	1

64. KAPITOLA: Otče náš...	1
65. KAPITOLA: Neumře na slámě	1
TOMÁŠ BAŤA: Jsmo Seveřané	1
DOSLOV: Jozef Banáš	1

Poslední doba

Na okamžik příchodu na svět ani na okamžik odchodu z něj vliv nemáme. Život mezi těmito dvěma body je však v našich rukou, je jen na nás, zda z tohoto světa odejdeme horší nebo lepší, než jsme sem přišli. Smrt je žeň. Dobrý hospodář, který se od jarní orby přes osev, hnojení až po sklizeň o pole statečně staral, se žně nebojí, naopak, těší se na ni.

Léto roku 1932 bylo nádherné nejen ve Zlíně, lákalo lidi na koupaliště, na výlety, do přírody, užívat si slunečních dní pod průzračnou oblohou. Od pádu newyorské burzy před třemi lety byl svět v neustálém šoku: továrny zavíraly brány, banky krachovaly, miliony lidí zoufale hledaly jakoukoliv práci, ulice světových metropolí zachvátily stávky, poválečné reparace srážely na kolena zejména Německo. Po krachu burzy skončily americké poválečné dotace, polovina Němců se ocitla na ulici, téměř stejný osud čekal lidi v Polsku a v dalších zemích. Chaos, hlad, nenávisť, zloba podněcovaly masy k volání po silné ruce. Stále hlasitěji se ozývaly hlasy, že pořádek je třeba udělat především v řadách socialistů a liberálů. V Evropě se dostávaly k moci nacionalisticky a fašisticky orientované strany. Předvolební boj v Německu přinesl devadesát devět mrtvých. Téměř denně přicházely z této země zprávy o krvavých pouličních bojích mezi stoupenci nacismu a komunismu. Podle předběžných výsledků bylo jisté, že volby u západních sousedů Československa vyhraje NSDAP pod vedením stále sebevědomějšího nového vůdce Adolfa Hitlera. Zatímco ve volbách v roce 1928 získali nacisté jen 2,6 procenta, o čtyři roky později už volby vyhráli s 37,3 procenty.

Na východ od Československa – v Sovětském svazu už naplno úřadovala diktatura proletariátu, Ukrajinu bičoval hladomor, lidé jedli kočky, psy, myši, a někde dokonce sami sebe. Přestože se Československo řadilo do desítky nejvyspělejších ekonomik světa a československá koruna byla jednou z nejstabilnějších měn, po krizi výrazně poklesly výroba a vývoz, každý třetí dělník byl bez práce. Stát neposkytoval pomoc penězi, ale účelovými přiděly chleba – žebračenkami.

V zemi se prakticky neinvestovalo, s jedinou výjimkou. Její jméno bylo Zlín. Město mělo v první republice výjimečné postavení: prakticky nezaznamenalo růst nezaměstnanosti, naopak tisíce lidí sem přicházely v naději na práci ve firmě, kterou odborníci i laici pokládali za zázrak. Počet jejích zaměstnanců jen v Československu překročil k prvnímu lednu 1932 magickou hranici 25 000, za hranicemi země zaměstnávala dalších šest tisíc. Jméno muže – zakladatele firmy se stalo synonymem Československa, podobně jako jméno Škoda. Tomáš Baťa však nevybudoval jen sebevědomou továrnu, ale zformoval i sebevědomého člověka.

Vedoucí nákupu František Malota seděl večer jedenáctého července 1932 naproti šéfovi a zamyšleně sledoval jeho zachmuřené čelo. Na stole ležela výhodná nabídka několikatisícitunové dodávky kůží z Hamburku – celý lodní náklad. Natěšený Malota očekával pochvalu. Šéf nakonec odsunul papír a lakonicky řekl: „Nekupuj to, budou ještě levnější.“ Vrátil Malotovi objednávku i s kalkulací.

„Ta nabídka je opravdu výhodná,“ namítl Malota.

„Přepočítej to znovu, zejména dopravní náklady. Ráno letím do Švýcarska. Ještě tu asi hodinu budu, pokud to stihneš, vrať se,“ odpověděl šéf.

„Ach... zase ty kalkulace...“

„Františku, zapamatuj si, že každá lidská činnost se musí nějak projevit v číslech. Když uděláš novou kalkulaci, uvidíš, že to co jsem ti chtěl říct, se ti vyjasní samo.“

Malota znovu přepočítal dopravní náklady. Uvědomil si, že přeprava kilogramu materiálu bude stát 36 haléřů. Pochopil, kam šéf mířil – pokud jsou přepravní tarify stejné, je úplně jedno, jestli se po železnici přepravuje levné, nebo drahé zboží. Vrátil se k šéfovi.

„Dopravíme zboží lodí z Hamburku po Labi, pak kanály na Odru, dále do Kedzierzynu-Kozle, odkud ho už naše büssingy přivezou přímo do našich koželužských jam.“

Tomáš rychlým pohledem prostudoval kalkulaci, po chvíli od ní zvedl oči, uznale si Malotu změřil, spokojeně se usmál a beze slova napsal na návrh kalkulace typickou zkratku svého jména – T.

„Přesně tak jsem to myslel. Dopravou loděmi se cena objednávky sníží o třetinu.“

Byl to jeho poslední podpis. Za chvíli se odebral domů, s ním i sekretářka Marie Mušková, která odcházela jako obvykle z práce poslední se šéfem. Krátká procházka na příjemném večerním vzduchu po celodenním shonu přišla To-

mášovi vhod. Za tmy, krátce po desáté, vešel do vily na Čepkově. Manželka Marie spolu s hostem čekali v salonu s večeří. Host Hugo Vavrečka, který teprve před deseti dny začal pracovat v Baťově firmě, v podvečer přijel z Prahy. Prodebatovali novinky, Hugo se odebral do svého pokoje. Tomáš přešel na balkon, sedl si do širokého křesla, spokojeně přejížděl očima po továrních budovách před ním. Kousek za řekou Dřevnice stál areál, o kterém si před padesáti lety, kdy šil jako chlapec v špinavé otcově dílně ze zbytků kůží botičky pro panenky, ani netroufl snít. S přibývajícím věkem se však sen stával reálnějším. Sen, touha, vášeň ho provázejí po celý život, síla snu, síla představitelství ho v každé chvíli, v každé hodině poháněly k naplnění jeho smyslu – službě člověku. Kolik bojů musel projít, kolik vítězství a proher mu přišlo do cesty, kolik utrpení, bolesti, strádání, kolikrát mu život visel na vlásku. Jeho milovaný otec ani bratr Antonín se už této nádhery nedožili. V mysli mu defilovaly tváře lidí, co ho v těžkých chvílích opustili, ba šli proti němu, ale zejména těch, co stáli při něm v dobrém i ve zlém. Byli to především jeho obuvníci, které postavil od trojnožky k nejmodernějším strojům, narovnal jim hřbety a vymanil je ze staletého prokletí špíny, zápachu a zimy v nevytopených tmavých chýších, poskytl jim prosvětlené vyhřáté klimatizované výrobní haly. I když se s nimi občas pohádal a byl na ně přísný, byli to vždy jeho spolupracovníci, bojoval za ně a chránil je jako lev ochraňující svoje mláďata. V duchu se usmál při vzpomínce, jak ho s bratrem Tondou otec přemlouval, aby zanechali „ševcoviny“ a našli si nějakou pořádnou práci, pokud se chtějí stát pány. On si však předsevzal udělat pány ze všech obuvníků, udělat pána z člověka práce. Loni v červnu se bývalá veřejná obchodní společnost A. a T. Baťa proměnila na akciovou společnost T. a A. Baťa. Z úcty k bratru Antonínovi ponechal v názvu firmy i písmeno A jako vzpomínku.

Zlín. Jeho rodiště, jeho utrpení i radost, sláva i pád, vysnil si ho sedávaje na Tlusté hoře.

„Tady jednou bude stotisícové město,“ oznámil sestře Anně a bratru Tondovi samozřejmým tónem.

Poslouchal zvuky města a továrny. Pod ním bylo jeho dílo – tovární komplex obouvající miliony lidí na celém světě. Nad nočním městem se nesly zvuky lokomotiv, skřípání vagónů, přivážely do fabriky materiál a odvážely hotové páry bot. Světla z výrobních hal noční směny zářila do tmy, za okny pracovali v pravidelném strhujícím tempu dělnice a dělníci se svým žalem i radostmi. Před třiceti lety stála pouze první budova, dnes jich je padesát. V okolí zuří krize, ve Zlíně však za dva roky postavili devět nových továrních budov,

plynárnu, vodárnu, obchodní dům, šest kolejí pro mladé muže a ženy, dalších pět set rodinných domů. Vysoko ve vzduchu mezi budovami na silných lanech jezdí dopravní pásy, dovážející hotové boty do desetipatrových skladů, odkud je nakládají do nákladních aut nebo železničních vagónů, které je dopravují do německých a polských přístavů, odkud putují do celého světa. Ve městě stojí budovy nových škol, nemocnice, internáty, nový sportovní stadion, největší kino v Československu, osmnáct budov v nedalekých Otrokovicích. Trojnásobný starosta vybudoval ze Zlína vzorové zahradní město, chodí ho obdivovat světoví architekti. Po dlouhých letech sporů nakonec porazil svého soka velkostatkáře Haupta von Buchenrode, odkoupil od něho i zámek, otevřel ho veřejnosti, zreformoval zlínské školství, z vlastních peněz postavili telefonní síť na Moravě, prezident Masaryk ho označil za jednoho z nejvýznamnějších československých průmyslníků vůbec.

Zavřel oči. V jeho mysli se rozběhl film rozjetého snu, naplněného snad do poloviny, plány, které stály před ním a jeho nejbližšími, překonávaly všechno, co dosud vybuudovali.

Časně ráno letí do švýcarského Möhlinu na břehu Rýna slavnostně otevřít další nový závod. Málokdy se tak těšil na zahraniční cestu. V Möhlinu dohlíží na výstavbu jeho jediný syn Tomík. Bože můj, Tomík, vyprošené milované dítě, druhé už nebude mít. V Anglii dostal pilotní průkaz, miluje létání a rychlost tak jako jeho otec. Bude z něj skvělý pilot. A Tomíkova úžasná matka, jeho milovaná Mánička. Co si ta žena s ním užila. Jsou spolu přes dvacet let, vždy při něm stála jako skála. Dívka ze zámožné vídeňské rodiny vyměnila hlavní město říše za jeho město, a on ho budoval tak trochu i kvůli ní. Zlín bude nejen nejkrásnější, ale zejména nešťastnější město na světě. Na jeho popud se před dvěma lety postavil i nový hřbitov. Toho horkého červencového večera netušil, že na něm spočine jako jeden z prvních...

Jak račte, pane Baťo

Začátkem roku 1884 se začaly ve Zlíně zavádět petrolejové lampy. Děti se nemohly nabažit osvětlené ulice, do té doby po setmění připomínající kulisu ze strašidelné pohádky. Petrolejové lampy osvětlovaly ulici jen chabým světlem, pronikajícím malými okénky. Odteď si mohli hrát venku i po setmění a rodiče si zvykali na jejich pozdější návraty. Na Velikonoce přišel Toník domů se slzami v očích.

„Tož ty, kluku darebný, co se stalo?“ vítal ho znepokojený otec.

„Oklamali mě... oklamali... Dali mi jen polovinu peněz z toho, co jsme se dohodli,“ fňukal chlapec. Mladší Tomáš, jemuž neříkali jinak než Tomo, seděl vedle bratra a umíněně mlčel.

„To za to hrkání, co jste jím ohlašovali čas modliteb namísto rozbitého zvonu?“

Toník přikyvoval a utíral si slzy. Plakal natolik usedavě, že nebyl schopen klidně se vyjádřit.

„Dozví se konečně, co se stalo?“ vyzval otec Antonína.

„Dohodli jsme se, že každý z chlapců, který se opozdí, zaplatí pokutu jeden krejcar. *Pán*, kterého jsme si zvolili, to vše kontroloval a pokladník měl zapisovat i dary, které celá parta hrkačů dostávala od lidí. Druhého dne po Velikonočích jsme si měli peníze spravedlivě rozdělit. Ale oni nám dali jen polovinu z toho, co jsme si spočítali my, protože jsme prý měli více pozdních příchoďů a ty peníze nám strhli.“

„To je lež!“ vykřikl Tomo. „Ani jednou jsme nepřišli pozdě, sám jsi viděl, že jsme každé ráno odcházeli z domu o čtvrté! Jsou to lháři. Už nikdy nepůjdu s někým do spolku!“ prohlásil s vážnou tváří. „Měl bys jít s námi za otcem našeho *pána* a chtít od něj ty peníze.“

„A kdo byl váš *pán*?“

„Štefan Haupt. Myslí si, že když je z nás nejstarší, může nás lhát,“ prudce dýchal Tomo.

„Mohl jsem si to myslet... Pokud je tak lakomý jako jeho otec... he he he... To jste slyšeli, že starý Šándor Haupt si prý kupuje kabáty u vetešníka a vymlouvá se, že je to pro jeho sluhu?“

„Hauptovi mají peněz dost, proč jsou potom tak lakomí? Proč těm, kteří mají málo, nejenže nedají, ale ještě jim i vezmou?!“ rozčiloval se Tomáš.

„Tak to v životě chodí. Chudák se spravedlnosti nedovolá,“ povzdechl si otec.

„Pojďme k Hauptovým vyžádat si peníze, které nám patří!“ rázně navrhl Antonín.

„Toníku, Tomo, chlapci... kdyby to bylo tak jednoduché. Starý Haupt nás Čechy nejen že nemá v lásce, ale vlastní polovinu Zlína a okolí. Jeho manželka, baronka Hedwiga, je k lidem milá, ale jít s ním do sporu...“ pokrčil rezignovaně rameny.

„Jednou to tomu nadutci ukážu,“ umínil si Tomáš. „Budu mít palác větší než celý ten jejich zámek! Už jim nepůjčím ani míč na palestru!“

„Jen se zase zbytečně nenaparuj, máš přece spoustu kamarádů, Haupt není jediný... Já vám raději ty chybějící peníze dám sám. No tak už se s tím netrapte, zde máte každý po pěti krejcarech,“ vytáhl otec z váčku peníze.

„To v žádném případě,“ odmítl Tomáš ne zcela přesvědčivě, hledě na rozpačitého bratra.

„Tak dobře, každý tu máte po deseti. Ale za podmínky, že půjdou rovnou do plechových krabiček.“ Chlapci se usmáli a mince vložili před otcem do svých plechovek.

„No... jen to nebude tak jednoduché. Já vám ty peníze nedávám, ale půjčuji. Na desetiprocentní úrok.“

Bratři se překvapeně na sebe podívali.

„Co to je úrok?“ zeptal se Tomáš.

„To jsou peníze, které bych mohl získat například tak, že bych si koupil dům, ten pronajímал a na nájmu vydělával. Takto si dům nekoupím, ale peníze půjčím vám. Rozumíte?“

Chlapci se na chvíli zamysleli a opatrně přikývli.

„Za jak dlouho se ten úrok počítá?“ vyzvídal Tomo.

„Za rok. Takže kolik dostanu zpět od každého z vás za rok?“

Chlapci se zamysleli a Tomo vyhrkl:

„Jedenáct krejcarů.“

„Výborně,“ pochválil otec mladšího syna. Tonda se na bratra maličko zamračil. „A vůbec... kolik toho máte našetřeno?“

„No, já mám i s těmi tvými dvaapadesát,“ odpověděl hrdě Tomo.
„Já je... musím spočítat,“ znervózněl Toník, vysypal peníze na stůl a narychlo počítal.

Otec mezitím vzal mladšímu synovi krabičku, vysypal ji a počítal.
„Přesně. Je jich tu opravdu dvaapadesát. Tomo, chlapče, chválím tě, že máš o svých penězích přehled.“ Obrátil se k staršímu synovi. „Já mám dvaachtyřicet.“

„No dobře, abyste neřekli, výměním každému vaše peníze za zlatku. Souhlasíte?“

„Jasně,“ zajásal Tonda. Otec shrnul peníze ze stolu do své kapsy a dal každému synovi lesklou zlatku.

Tomáš se zachmuřil. „Ale zlatka je přece šedesát krejcarů. Takže Tondovi jsi dal osmnáct a mně jen osm. To je nespravedlivé...“

„Synku, ty si už nepamatuješ příběh z evangelií o třech bratrech?“

„Ale jo... pamatuji, ale i tak je to nespravedlivé.“

„Tak dobře. Abyste si byli kvit. Tondo, ber těch deset krejcarů jako bratrovu půjčku. Když si vyděláš, dáš deset krejcarů Tomovi,“ usmál se otec.

„Tak dobře,“ přikývl Tonda a obrátil se k mladšímu bratrovi. „Souhlasíš?“

Tomáš přikývl a na znamení souhlasu si s bratrem podali ruce. „Jen vám chci, chlapci, říct, abyste se nikdy nezadlužovali. Pamatujte si, že půjčená storkoruna není hodna jednoho poctivě vydělaného krejcaru. Myslím, že je nejvyšší čas, abyste začali namísto krabiček šetřit ve vážné spořitelně. Například jako já v Poštovní.“

„A jak?“ zeptal se Toník.

„Děti šetří tak, že si koupí známky po pěti krejcarech a ty pak lepí na lístek. Pokud je na lístku deset známek, což byste už měli, napíše pan poštovní vklad do spořitelní knížky. A z bankovní centrály ve Vídni vám dvakrát ročně přijdou výpisy i s připsaným úrokem. Jako mně, podívejte se.“ Vyndal ze šuplíku svazek obálek a položil je na stůl. Na každé bylo předtištěné: Pan Antonín Baťa, Zlín. Tonda nahlas četl adresu na obálkách.

„To by opravdu přišlo z Vídně napsané i pro mě – Pan Tomáš Baťa?“ vyhrkl Tomo, přičemž slovo pan zdůraznil.

„Samozřejmě.“

Maminka po celou dobu pobíhala kolem pece a poslouchala debatu otce s chlapci.

„Nemusíte až tolik o penězích... Už jste se dnes pomodlili?“ Chlapci se na sebe provinile podívali. „Tak šup, šup,“ vyzvala je.

Tomáš i Toník si pokorně sedli, sepjali ruce a u stolu se nahlas pomodlili Otčenáš.

„Ještě že tak, jinak bych vás na procesí do Velehradu nevzala.“

„To bys nám přece neudělala. My se chceme podívat na ostatky svatého Cyrila,“ naléhal Tonda.

„Pokud budete pomáhat otci, dobře se učit a každé ráno se pomodlíte Otčenáš, tak tam půjdeme,“ usmála se matka. Chlapci k ní přiskočili a oba se k ní s láskou přivinuli.

„Tak a teď hajdy zamést dvůr,“ vyzval je otec. Chlapci nadšeně vyběhli.

„Tebe opravdu lidé ne nadarmo přezdívali kaplan. I těm chlapcům jsi tak krásně kázal,“ usmívala se Anička.

„Tak si představ, že ten náš Tomo má ušetřených dvaapadesát krejcarů. Myslím, že z toho chlapce něco bude. Všímám si, jak se chová, když je se mnou na jarmarku a nabízí zákazníkům pantofle a boty. Je vzorně svědomitý, pomůže jim about se i zout, a zatímco si je zkoušejí, kartáčem přešetří zákaznickovy boty. I když boty neprodá, od každého zákazníka dostane krejcar nebo i dva. A poděkování k tomu. Ten chlapec je rozený obchodník.“

Sotva to dořekl, vrátili se chlapci. Tomáš popošel k otci, nad čímsi se úporně zamýšlel, nakonec z něj vypadlo:

„Tak já bych to s tou spořitelnou zkusil.“

„Jak račte, pane Baťo!“ usmál se otec.

je naše společná fotografie.“ Vzal fotografii přepásanou černou páskou, na níž byli vyobrazeni Anna, Antonín a Tomáš v dobách, kdy zakládali firmu. Obrátil ji na rub, vyndal z kapsy pero a slavnostně na ni napsal číslo 3 000. „To je počet lidí, kterým budeme v našich závodech dávat práci! Je to závazek můj, ale především nás všech a vím, že společnými silami to dokážeme!“ Přítomní se nad rozpáleným mladíkem pochybovačně usmívali, nikdo jeho mladické blouznění nekomentoval, ti co ho opouštěli, sklopili oči. V té chvíli netušili, že toto smělé předsevzetí, zdánlivě nespelnitelný sen, překoná Tomáš několikanásobně.

28. října 1908 se stal Tomáš i oficiálně jediným majitelem firmy. Zůstal na všechno sám.

Rozum bere, srdce dává

Navždy odešel otec, bratr, rozešel se s milovanou Marií. Přestože byl tvrdý chlap, samota byla mocným soupeřem. Chodil jako bez duše, měl pocit, že se opět dostal na dno. Ze dna se již nedá jít níže, dá se jen odrazit. Bojoval, pracoval a v práci zapomínal na problémy, trápení, na lásku. Ta největší a nejjistější životní láska zůstala – má svou továrnu. A více než čtyři sta zaměstnanců s rodinami, s jejich nadějemi a s tíživou odpovědností za ně. V těžkých chvílích ho jako vždy podržely Josefka a Anička, která po Toníkově smrti přicházela k Tomovi častěji. Po rozchodu se Štěpánkem musel operativně řešit otázku svého zástupce. Naštěstí byl ve firmě spolehlivý Josef Blažek, jehož Tomáš přijal před třemi lety nejen pro jeho tvůrčí myšlení, organizační talent, svědomitost a smysl pro povinnost, ale i pro oddanost Baťovým. Absolvent dvouleté obchodní školy, někdejší obchodník se sukrem, později účetní v továrně na svíčky a cukrovinky začal u Tomáše v účtárně. Zreorganizoval ji a už propojil s výrobou. Tomáš ho jmenoval vedoucím výroby. Když Blažek namítal, že nemá s výrobou zkušenosti, dostal lakonickou odpověď:

„Nikdo jsme neměli s tovární výrobou zkušenosti, naučili jsme se to a naučíte se to i vy. Udělal jsem vás vedoucím i proto, že jste poctivý chlap a vím, že po zaučení mi neutečete.“ Blažek se stal fakticky správcem závodu, později byl jediným v historii, koho oslovovali titulem ředitel.

Pokroková mladočeská strana kandidovala Štěpánka na starostu, kterým se v říjnu 1908 také stal. K zvolení mu pomohly silné protihabsburské a protiněmecké nálady mezi občany, vyvolané anexí Bosny a Hercegoviny, kterou Rakousko-Uhersko začalo ve stejný den jako volby ve městě. Jelikož Zlín bylo většinou české město, vyjádřili obyvatelé i touto volbou solidaritu se svými slovanskými bratry Srby a Chorvaty, žijícími spolu s muslimskými Bosňáky v anektované balkánské zemi. V týchž volbách zvolili Tomáše poslancem městského zastupitelstva. Volili ho především mladí, kterým imponovala jeho bojovnost a rozrůstající se továrna, kde mnozí z jeho voličů pracovali. Stával se

příkladem, který se někteří odhodlali následovat. Ve městě vznikly další obuvnické továrny, Zlín se postupně měnil na průmyslové centrum. Tomáš těžce nesl, že mu zdánlivě nesrovnatelná Lehrova továrna se sto deseti dělníky po dostavění začala vážně konkurovat.

Navzdory politickým turbulencím se Rakousko-Uhersko vyvíjelo ekonomicky úspěšně, dosahovalo téměř dvouprocentní roční nárůst HDP, což ho řadilo v Evropě na první místo v dynamice růstu dokonce před Německo. Firma T. a A. Baťa se denní výrobou 3 400 párů obuvi vypracovala na vedoucí pozici mezi obuvnickými firmami monarchie, ačkoliv počtem pracovníků byla až sedmá. Plátěné boty se prodávaly téměř samy; aby zainteresoval prodáváče i na prodeji jiných druhů obuvi, odstupňoval provize podle náročnosti prodeje. Ukazovalo se, že motivace prodejců podpořena intenzivní reklamou přináší ovoce. Vývojáři vyvíjeli nové druhy bot a úkolem obchodníků bylo kolekce novinek uvádět na trh. Osobně se do akvizic zapojoval, postupně se stal z výrobce, který jen reagoval na požadavky trhu, subjektem, který trh formoval. Továrna se opět začalo dařit, jen jeho sny o rodině a deseti dětech zůstávaly nenaplněné.

Během jedné z návštěv u rodiny v Uherském Hradišti ho napadla myšlenka usnadnit život nevlastní matce, takže se rozhodl pozvat do Zlína bratry Leopolda, Bohuslava i malého Janíka. Leopold dostane dobře placenou práci v závodě, Bohuš s Janíkem půjdou do školy, postará se o ně Josefka. Ludmila při představě, že ji najednou opustí tři synové, nebyla nadšená, ale měla jistotu, že ve Zlíně se jí chlapci neztratí a znajíc Tomášovy přísné zásady věděla, že budou v dobrých rukou. Třináctiletý Bohuslav a desetiletý Janík nakonec do Zlína odjeli.

Byt v areálu závodu ožil, rychle se ukázalo, že začíná být těsný. Tomáš požádal vizovického stavitele Františka Nováka o vypracování projektu na nové rodinné sídlo. Novák se s vervou pustil do práce, ale po předložení prvních návrhů bylo jasné, že jejich představy se rozcházejí. Oslovil proto architekta Jana Zázvorku a později slavného profesora na Fakultě architektury pražské Akademie výtvarných umění Jana Kotěru. Pokaždé, když byl v Praze, nepromeškal příležitost prohlédnout si famózní secesní Peterkův dům na Václavském náměstí. Tato Kotěrova stavba mu učarovala stejně jako nádherná budova Národního domu v Prostějově. Ukázalo se, že Baťova vlastnost – oslovovat k spolupráci ty nejlepší – padla i v tomto případě na úrodnou půdu. V době projektování Baťovy vily se Kotěra zabýval i optimálními možnostmi sociálního bydlení pro dělníky na způsob anglických dělnických kolonií. Tomáš ho požádal, aby zpracoval i rámcový návrh pro vybudování podobné kolonie

ve Zlíně. V roce 1910 dokončil projekt Baťovy vily na Čepkově. V témže roce nastoupil do firmy nevlastní bratr Leopold, který jediný z rodiny studoval na univerzitě, ale studium učitelství opustil. Bratrův příchod dal Tomášovi nová křídla. Jmenoval ho vedoucím nově vytvořené centrální účasti. Díky ní měl denní přehled o hospodářských výsledcích firmy.

Tomáš směleji vyslovoval představu, že slíbené tři tisíce lidí zaměstná do pěti let. V nejtajnějších plánech snil ještě o větší továrně, ale zejména o ženě, která by mu byla milenkou, pomocnicí, matkou jeho dětí, rádkyní ve chvílích pochybností. Cítil, že jeho duše i tělo touží po pohlazení, ani ten nejodolnější organismus nezvládne kráčet sám, potřeboval dutou vrbu, do které by si mohl postěžovat, poslechnout si souhlas či upřímnou kritiku, laskavé i káravé dobře míněné slovo. Josefka mu radila, aby občas zajel do blízkých Luhačovic, jezdí tam na zotavení či jen na dovolenou mladé dámy, určitě si tam nějakou najde. On však tvrdošíjně zaháněl samotu v závodě, staral se o mladší sourozence, radost mu dělal zejména Janík, který projevoval umělecký talent, psal básně a pod vlivem třídního učitele Aloise Hradila se přiučil i vypravěčskému umění. Navzdory nedostatku času vydržel nejednou i hodinu poslouchat Janíkovo nadšené vyprávění příběhů z české historie, které jim ve škole přednášel pan učitel. Někdy vyprávěl natolik zajímavě, že si přisedl a poslouchal i vyhlášený vypravěč strýc Klaus. Ačkoli nekouřil, jeho věčně páchnoucí dýmka kývající se v ústech se nejednou při Janíkových historkách natrásala napětím. Bratři se postupně natolik sblížili, že Janík občas spontánně Tomáše objal a omylem ho oslovil tatínek. Dojatý Tomáš si uvědomil, že Janíkovi bylo v době úmrtí otce asi tolik let jako jemu, když mu umřela milovaná matka. I on se k bratrovi mladšímu o dvaadvacet let choval spíš jako otec. Chodíval na rodičovská sdružení, nechal se informovat o Jankově prospěchu, vychovával ho, jak nejlépe uměl, chválil ho i káral, když vyvedl neplechu, dal mu i pár pohlavků. Na prosbu učitele hudby pana Rady koupil pro žakovský orchestr nástroje, Janek se učil hrát na housle. Se starším bratrem Leopoldem, který tento nástroj výborně ovládal, uspořádali občas koncerty za potlesku četných obyvatel bytu. Tomáš se přistihl, že ze závodu odchází domů častěji jen proto, aby mohl být s Jankem. Ten však projevil zájem o závod, a tak nadšený Tomáš začal chlapce vodit do továrny. Rychle se zorientoval, trávil v závodě celé hodiny, motal se po dílnách, vyptával se, snažil se přijít na podstatu každého neznámého jevu či výrobního postupu.

V kuchyni seděl švagrův bratr Lambert Schiebel a debatoval s Josefkou. Bylo už téměř deset hodin večer. Tomáš zašel jako vždy do Bohušova a Jankova po-

koje zkontrolovat chlapce, zda ze sebe neshodili příkrývky. Přikryl Bohuše, popošel k Jankovi, pohládl ho po vlasech a vtiskl do nich opatrný polibek, aby chlapce neprobudil.

„Role otce ti docela sedí,“ překvapila ho Josefka uklízející nádobí po večeři.

„Vždyť bych se nestaral...“

„Tak neseď v jednom kuse ve fabrice, tam si ženu nenajdeš. Promiň, jsem tvá sestra, víš, že tě mám ráda a udělám pro tebe všechno, ale nejsi už nejmladší a mladé ženy ze širokého i dalekého okolí ti nadbíhají...“

„Přesně tak,“ přidal se i Lambert.

„Vidíte to špatně. Mě ta práce opravdu baví.“

„Zničíš se u ní. Měl bys myslet i na svůj osobní život.“

„Pro mě je životem fabrika. Ano, mám pár snů. Kromě toho, že chci mít fabriku s mnoha komíny a postavit zde namísto těchto bídných domků nádherné město, chci mít i tučnou dcerku.“

„Nejvyšší čas začít hledat nevěstu.“

„Och, milý Lamberte, tobě se to řekne. Jsi státní zaměstnanec a přece jen času máš trochu víc než já.“

„No na hejtmanství mnoho času nemáme, ale na krásné ženy si čas vždycky najdeme.“

„Tak najdi nějakou vhodnou i mně,“ vyhrkl Tomáš.

„To myslíš vážně? Já se do toho skutečně pustím,“ nabídl se.

„Myslím to vážně. Sám nemám čas a na ty maminky, které chtějí za každou cenu vdát své dcerky a nadbíhají mi, opravdu nemám nervy. Pokud bude dívka pěkná jako ta tvoje, proč ne?“ zasmál se Tomáš.

„Řekni, Tomo, nehoníš se v práci od časného rána do noci jen proto, abys zahnal samotu?“

„Fabrika nás živí, a nejen nás, ale i stovky lidí,“ namítl.

„Fabrika živí tvůj rozum, zatímco tvé srdce hladoví. Vidím na tobě smutek, jsi úspěšný, bohatý, ale nejsi šťastný. Máš srdce plné lásky, a nemáš nikoho, komu bys ji dal.“

„Mám vás, chlapce...“

„Vždyť i my máme tebe, ale víš, jak to myslím, srdce chce dávat, a když nemá komu, není šťastné. V životě to je zařízeno tak, že rozum bere, srdce dává,“ něžně ho pohládila po vlasech Josefka.

Risk je zisk

Začaly výkopové práce na vile, Tomáš neměl čas věnovat se stavbě, zaměstnával ho nový způsob prodeje, kterým se pokoušel odstavit velkoobchodníky-grosisty, zabýval se myšlenkou rozvinout vlastní prodejní síť. Měl v úmyslu vytvořit v každé obci nad pět set obyvatel jedno prodejní místo obuvi. Zvyšoval počet obchodních cestujících disponujících „vozovým“ parkem dvousedlových bryček, na kterých putovali napříč monarchií. Měli přesně stanovené denní trasy s přesným počtem zakázek, které museli získat. Přísně však dbali na to, aby se nezničili koně. Zakázky navíc byly odměňovány, za jejich nesplnění platili pokutu.

Ve firmě prakticky skončila domácká výroba obuvi, od roku 1910 byla celá továrna mechanizovaná, nebylo jediné části výrobního procesu, který by se dělal ručně. Na rozdíl od německých a anglických výrobců pronajímajících si převážně americké stroje, Tomáš tento způsob odmítal. Nechtěl být závislý na amerických výrobcích strojů, nejen pokud šlo o dodávky náhradních dílů a servis, ale za nehorázná pokládal i procenta platby z každého vyrobeného páru. Tento americký systém znamenal vlastně kontrolu výrobců strojů nad výrobou bot i jejich odbytem, nad směřováním a celkovou strategií podniku. Dodavatelé Baťův postoj přijímali s nevolí. Pochopil, že pokud chce být nezávislý, musí mít vlastní výrobu strojů, a tak se vehementně pustil do rozšíření dosavadní strojní dílny. Ze Spojených států objednal obráběcí stroje, moderní soustruhy, horizontální i vertikální vrtačku, sady nástrojů, lisů, ohýbaček plechů, bucharů na výrobu náhradních dílů, ozubených kol, hřídelí, lisů, vaček. V Polsku koupil parní kotel a generátor s výkonem 120 kW, ve vlastní režii začali vyrábět sekačky, lisy, štípací stroje s magnetickým kladívkem, frézy na podpatky a podešve, čisticí stroje. Strojníci začali namísto valivých ložisek používat kuličková, což umožnilo zvýšit obrátky strojů. S kvalitnějšími stroji se výroba rozšiřovala, zvyšoval se i počet zaměstnanců přicházejících do Zlína ze stále větší vzdálenosti. Tomáš si všiml, že mnozí z nich jsou v práci unavení, a někte-

ří dokonce i hladoví, protože svačiny snědli už ve vlaku cestou do práce. Kromě vlaku z Otrokovic do Vizovic neexistovala ve Zlíně a okolí veřejná doprava, takže možnosti cestování do práce byly velmi omezené. Ti, kteří museli pracovat přesčasy, nestíhali vlak a spali na stanici. Dělníci ze vzdálenějších obcí neměli možnost dostat se v době oběda domů, posedávali a polehávali, kde se dalo, na naskládaných deskách či bednách. V papíře zabalený kus chleba se slaninou, k tomu okurka, cibule, láhev vody, kávy nebo čaje. V pěkném počasí si rozložili jídlo na trávníku nebo v příkopu u továrny, v době deště však nebylo možné klidně se najíst. Polohladoví dělníci podávali i slabší výkony. Úředníci se stravovali ve zlínských hostincích, nebyli však s nekvalitní stravou spokojeni. Tomáš se rozhodl jednat. Pronajali si byt v Kovářské ulici a zakrátko spustili první úřednickou menzu, vzápětí i jídelnu pro dělníky.

Kromě stravování bylo třeba řešit i ubytování dělníků, ale zastupitelstvo pod vedením konkurenta Františka Štěpánka nechtělo vyjít Tomášovi při prodeji městských pozemků vstříc. Došlo však k neočekávané události: shořela budova Lehrovy továrny, po čase se ukázalo, že stavba byla výborně pojištěna a ve městě se povídalo, že šlo o záměrný požár, který se nikdy nevyšetřil. Za tři měsíce koupil pozemek i se zbytky budovy Tomáš a počátkem roku 1910 začal výstavbu ubytovny. Za rok v ní už bydlelo čtyřicet dělníků a dělnic, byt tu měl i správce budovy, provoz spustila také závodní jídelna. Mnozí dělníci bývalé Lehrovy továrny se chtěli vrátit, Tomáš je však odmítl, a tak je zaměstnal Štěpánek, jehož závod se rychle rozvíjel, ale největší obuvnickou firmou ve Zlíně byla ještě pořád Tomášova. Používal na podrážce emblém zajíce, Štěpánek měl symbol psa. Zlíňané si z nich utahovali, že pes honí zajíce, ale nedohonil ho.

Do firmy v té době nastoupili další Tomášovi nevlastní sourozenci – Bohuslav pracoval v kanceláři, později v nové tkalcovně, Jan se vyučil obuvníkem a nastoupil do ústředního skladu, Leopold se stal vedoucím nového obchodního oddělení pro Moravu.

V Americe spustil Henry Ford výrobu slavného modelu T. Auto se přes odpor a nepochopení majitelů železnic nezadržitelně stávalo dopravním prostředkem, který začal měnit svět. Když někteří nadšenci ve Vídni začali přemýšlet nad objednávkou prvních automobilů pro rakouskou armádu, náčelník jejího generálního štábu řekl, že „automobil je pro armádu nepoužitelný. Je to velmi pěkné vyplnění volného času pro aristokratické povaleče a židovské sportovce.“

Tomášovi nakonec švagr Schiebel prozradil, že hrabě Dubský z nedalekých Troubek chce prodat své dvousedadlové vozidlo Laurin a Klement.

Když mu ho mechanik Tichý dovezl, závěr jeho jízdy před továrnou sledoval špalír dětí i dospělých.

Tomáš autem jezdit neuměl, řidič, kterého mu doporučoval Dubský, mohl přijet až za dva týdny, a tak auto zavřeli do kůlny honosně nazvané garáž. Byla to pro děti a zejména pro Janíka hotová pohroma. Sám Tomáš chodil do garáže obhlížet nový zázrak a nemohl se dočkat, až si sedne za volant. Nakonec šofér Berger přijel, auto svědomitě zkontroloval a vyzkoušel. Vydali se na první jízdu. Tomáš se nadšeně proháněl s Bergerem po okolních prašných cestách a obdivoval neobvyklou rychlost, nesrovnatelnou s bryčkami. Když se vraceli, z lesa pod horou Tlustá právě vycházeli na cestu děti s kbelíky plnými borůvek. Mírně mrholilo, Tomáš pokynul řidiči, aby zastavil. Vybídl děti, aby si nastoupily na stupačky po obou stranách vozu. Chvilí se ostýchaly, nikdy dosud neviděly rachotící a kouřící podivnost, co se pohybuje bez tažných koní, ale Tomáš jednoho z chlapců znal.

„Ty jsi z Potrubní ulice, že?“

„Ano.“

„Jak se jmenuješ?“

„Karel Rychlý, ale kamarádi mi říkají Kája.“

„Tak Kájo, jsme kamarádi, nastupujte!“

Kbelíky složili k Tomášovým nohám, pevně se chytili předního krytu a auto se za výskání a jásotu dětí pohnulo. Kája zasypával šoféra otázkami: „Proč ten kočár vydává takový hluk? Nač je toto kolečko? Mohu stisknout balónek? Mohl bych i já mít takový kočár? Proč se to jmenuje automobil? Jak dlouho bych musel šetřit na koupi takového auta?“

Před továrnou nadšené děti vysadili. Tomáš podal každému ruku, Kájovi se podíval vážně do očí:

„Jsi chytrý chlapec, líbí se mi, že si zvědavý, neboť jen zvědavý člověk se dozví, co chce vědět. Dnes se o tebe ještě starají rodiče, ale až skončíš školu, máš celý život před sebou. Pokud budeš tvrdě pracovat, na auto si vyděláš. Proto se ve škole dobře uč, aby se i tobě podařilo koupit si automobil.“

Ukázalo se, že auto je nespolehlivé, jednou odpadlo kolo, jindy nechtělo nastartovat, přestala svítit lampa, věčně páchlo od kapajícího benzínu i oleje, vyfukovaly se pneumatiky, často se stávalo, že do karburátoru nevtékal benzin. Tomáš ztrácel nervy, dva roky se s nekvalitním autem trápil, ale pak pochopil, proč se ho Dubský chtěl zbavit. Nakonec se rozhodl koupit si pořádný vůz.

Když za mohutného troubení klaksonu přivezli počátkem července 1911 do města novoučký „samohybný“ Laurin a Klement typu BS, který Baťo-

vi upravili na míru, byla to velká událost. Dvousedadlové elegantní vozidlo s motorem o objemu válců 1 400 cm krychlových, s výkonem dvanáct koní, mělo kardanovou hřídel a jiné technické novinky. Firemní šofér se musel vrátit, operativně sehnali nového – Maďara Gyermeka. Jezdil nevídanou rychlostí osmdesát kilometrů, nejednou vylekal koně táhnoucí spřežení na prašných cestách. Tomáš sedával vedle něj s mapou na kolenou a užíval si nezvyklý pocit svobody. Když přejížděli přes vesnice, lidé vycházeli z domů, staré ženy se žehnaly. Co to může být za antikrista, když to jezdí, aniž to táhnou koně? Rychle se naučil jezdit i sám. Když měl dobrou náladu, dovolil některému z chlapců nebo dívek sednout si mu na kolena a povozil děti po dvoře závodu. Nejvděčnějším a nejdychtivějším pasažérem byl patnáctiletý učeň Jan Hoza. Zkušený Gyermek vycítil chlapcův nevšední talent pro stroje, a tak využívaje každou volnou chvíli, zasvěcoval mladíka do tajemství stroje, za volant ho však nepustil.

Tomáš chtěl, aby mu dělal šoféra některý z vlastních mechaniků, zatím se však nenašel žádný, kterého by přesvědčil. Gyermek smlouvu neprodloužil, po jeho odchodu auto téměř denně leštil, čistil, hustil mu pneumatiky a udržoval v pořádku Jan Hoza. Přidával se k němu Leopold, který se jako poručík během vojenské prezenční služby seznámil s prvními automobily. Občas si oba mladí muži sedli do plstěných křesel a fantazirovali, jaké by to bylo úžasné, kdyby si mohli zajezdit.

„Pane Leopole, odvezu vás,“ neovládl se jednoho dne Hoza.

„Ty to umíš?“

„Jistěže, pan Gyermek mě to naučil,“ zalhal. „Nic proti tomu nemám, dáme si pár kol po dvoře.“ Mladý Hoza, vědom si, že poveze šéfova bratra, věřil, že pokud by to prasklo, nebude problém. Jenže problém byl. Ve chvíli, kdy se továrním dvorem ozval rachot motoru, z vrátnice vyběhl vrátný Klaus, z kuchyně paní Josefka a přiběhl i sám správce Blažek, zadýchávaje se námahou. Spustili křik, správce vyhrožoval Hozovi propuštěním, ale přítomnost šéfova bratra vedle mladého učně je zadržela. Nakonec se rozešli s varováním, aby se to více neopakovalo. Jenže – opakovalo se.

Koncem srpna zavolal Tomáš z Brna Blažkovi, aby zítra připravili auto k jízdě do Kojetína, kde ho měli vyzvednout od vlaku. Nechal na něm, aby vybral některého ze zkušených mechaniků, jež trochu do jízdy zaučil Gyermek. Správce pověřil Hozu přípravou vozidla na cestu, dokud nesežene nějakého šoféra. Hoza nastartoval auto, vycouval z garáže a povzbuzen nedávným úspěchem začal se prohánět továrním dvorem. Věřil si, předváděl na dvoře

všelijaké otočky, kličkoval autem, až se začali z oken továrny vyklánět lidé, kteří ho hlasitě povzbuzovali. Zděšený Blažek se vrátil, postavil se mu do cesty a přikázal mu okamžitě vystoupit. Rozesmátý mladý muž za potlesku lidí, kteří ho na dvoře sledovali, vystoupil a popošel k rozhněvanému správci.

„Co sis to dovolil?! Což kdyby se něco šéfovu autu stalo? Nebo tobě?! Minule jsi ode mě dostal varování, nyní to už bude pokuta. Zaplatíš pět korun a buď rád, že jsem tě nepropustil!“

Správce věděl, že svědků bylo příliš, a tak zavolal do Brna šéfovi sám.

„Říkáte, že Jan Hoza jezdil mým autem?“

„Ano, pane šéfe, už jsem to s ním vyřídil. Dostal pokutu, takže on ani nikdo jiný se auta už ani nedotkne.“

„Kolik jste mu dali pokuty?“

„Pět korun.“

„Vždyť to je jeho týdenní mzda.“

„Alespoň si to víckrát nedovolí.“

Chvíli bylo v telefonu ticho a pak Tomáš s úsměvem správci přikázal:

„Pane Blažku, řekněte Hozovi, aby se zítra oblékl do svátečního obleku a ať mě přijede čekat k nočnímu vlaku z Brna. Chci, aby mě do Zlína odvezl on.“

„Pane šéfe, proboha...“

„Řekl jste, že sám auto nastavil, nastartoval a jezdil s ním po dvoře?“

„Kdyby jen jezdil, vyváděl různé kaskadérské kousky.“

„Tak ať si ještě trochu zajezdí po dvoře a do Kojetína ať vyrazí s dostatečným předstihem, aby si cestu pořádně prohlédl.“

Mladý muž si půjčil od přítele nedělní oblek a hned odpoledne vyrazil do čtyřicet kilometrů vzdáleného Kojetína. Vlak přijel včas. Když Hoza spatřil šéfa, okamžitě přiběhl ke schůdkům, vzal mu zavazadla, zdvořile mu pomohl vystoupit z vlaku. Šéf jako obvykle kráčel bez klobouku a spokojeně se usmíval.

„Tak co jsi to vyváděl?“

„Zkoušel jsem, co ten vůz dokáže...“

„A dokázal?“

„Je lepší, než jsem si myslel.“

„Aby ne, je to nejdražší auto v monarchii. Vyrobili ho na moje speciální přání, zvýšili výkon z deseti na dvanáct koní, vypadá jako kočár, ale bez koní.“

„Nápravy jsou trochu tuhé, ale jinak je opravdu dobré. Má tři mazací okruhy, a dokonce ztrátové mazání. Říkají, že maximální rychlost je pětasedmdesát, ale... přiznám se vám, cestou sem jsem zkusil jet osmdesát a šlo to.“

„Trošku hůř se zasouvají převodové stupně, slíbili, že se na to přijdou podívat,“ poznamenal Tomáš.

„Nemusí, už jsem se na to podíval. Zasouvají se jako hodinky,“ usmál se Hoza.

„Ty jsi opravil převodovku?“

„Nebylo to nic složitějšího, řekl bych, že jednodušší než nastavit sešívačku.“

Tomáš kroutil hlavou, přišli k autu, Hoza chtěl pomoci šéfovi nastoupit na sedadlo vedle řidiče, ten však na něj položil svou aktovku a sám si sedl na místo řidiče.

„Už tě někdy vezl šéf?“

„To tedy ne,“ srdečně se rozesmál Hoza.

„Kousek tě povezu, abych si prověřil, cos udělal s tou převodovkou. Nastartuj!“

Hoza zatočil klikou, motor naskočil, sedl si vedle šéfa, položil jeho aktovku pod plechový chránič ke svým nohám. Začalo mrholit, seskočil a zatáhl koženou skládací střechu. Vyjeli před stanicí, jeli po silnici asi kilometr, šéf zastavil, uznale poklepal Hozu po rameni.

„Fakt je to mnohem lepší, slyšel jsem, že jsi jeden z nejlepších v oboru zámečnick-strojník, máš ještě jiné vzdělání?“

„Mám i měšťanskou školu.“

Tomáš se na chvíli zamyslel.

„Tak si pojd' sednout, pane řidiči.“ Vyměnili se, dřív než odstartovali, se šéf zeptal:

„Kolik jsi panu Blažkovi zaplatil jako pokutu?“

„Pět korun.“

„Tak tady máš dvacet za svezení a pět za pokutu. Vyšlo ti to, ale risk je zisk.“
Od toho dne se patnáctiletý Jan Hoza stal oficiálním šefovým řidičem.